

NIKO KAPETANIĆ i NENAD VEKARIĆ, Falsifikat o podrijetlu konavoskih rodova, Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, serija: Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice, knjiga 6, Dubrovnik, 1997., 136 str.

Povijest grada Dubrovnika i Dubrovačke Republike područje je znanstvenog istraživanja kojem su srpski znanstvenici oduvijek posvećivali veliku pozornost. Vođeni idejom o srpstvu Dubrovnika, srpski su povjesničari, etnolozi i jezikoslovci nastojali pronaći dokaze za svoje teze u arhivskoj građi dubrovačkih arhiva i u bogatoj etnološkoj baštini dubrovačkog kraja. Rezultati njihovih istraživanja najčešće su bila tendenciozna djela koja su govorila o srpstvu ili jugoslavenstvu Dubrovnika, dok se postojanje Hrvata i hrvatskog jezika izbjegavalo spominjati ili se potpuno negiralo. Budući da su se navedenom problematikom puno više bavili srpski nego hrvatski istraživači, s hrvatske je strane objavljeno i manje radova koji bi odgovorili na teze srpske historiografije.

S obzirom na tu činjenicu, pozornost hrvatske javnosti trebalo bi privući svako djelo hrvatskih autora o spomenutoj problematici, a posebno ako su autori tih djela kritički valorizirali dosadašnja istraživanja srpskih znanstvenika i njihove zaključke. Među takva djela svakako spada knjiga »Falsifikati o podrijetlu konavoskih rodova«, čiji su autori Niko Kapetanić i Nenad Vekarić, objavljena 1997. godine u Dubrovniku. U toj su knjizi autori analizirali djelo srpskog znanstvenika Jovana Vukmanovića »Konavli«, koje je 1980. godine izdala Srpska akademija nauka i umjetnosti, te su posebnu pozornost posvetili onim dijelovima Vukmanovićeve knjige koji su govorili o podrijetlu konavoskih rodova.

Istražujući stanovništvo i rodove Konavala, Kapetanić i Vekarić došli su do zaključaka koji su se bitno razlikovali od Vukmanovićevid, što ih je navelo da detaljnije analiziraju Vukmanovićeve teze o konavoskim rodovima i stanovništvu. Uspoređujući Vukmanovićeve teze s rezultatima svojih istraživanja, Kapetanić i Vekarić utvrdili su da Vukmanovićevi navodi u mnogim slučajevima nisu u skladu s obiteljskim predajama o podrijetlu rodova, da u nekim slučajevima Vukmanović uopće nije navodio izvor informacija, a napomenuli su da je Vukmanoviću kao glavni izvor poslužio jedan anonimni rukopis, koji je on navodio pod nazivom »Anonymus«, čiji su navodi bili u potpunosti suprotnosti s obiteljskim podacima o podrijetlu konavoskih rodova. Budući da izvornik tog rukopisa nije sačuvan, teško se moglo odrediti vrijeme njegova nastanka i porijeklo autora, napomenuli su Kapetanić i Vekarić, ali na temelju materijala sačuvanog kod Vukmanovića zaključili su da se izvornik sastojao od dva rukopisa, uvjetno nazvana »Anonymus A« i »Anonymus B«. Prvi je rukopis, prema autorima, nastao duboko u 20. stoljeću, a njegov sastavljač nije bio konavoskog podrijetla, što je vidljivo iz činjenice da većinu njegovih navoda nije moguće arhivski provjeriti, da arhivski izvori pokazuju da je polovica navoda netočna i izmišljena i jer se podaci za 27 rodova koje između ostalih spominje »Anonymus« nisu mogli potvrditi u postojećoj arhivskoj građi.

Budući da više od 90 posto navoda »Anonymusa A« upućuje na crnogorsko porijeklo rodova, te da među navodima prevladavaju prezimena patronimskog porijekla koja se mogu naći u Crnoj Gori, autori rasprave o Vukmanovićevoj knjizi zaključili su da je rukopis nazvan »Anonymus A« materijalni, a vjerojatno i formalni falsifikat crnogorske provenijencije, nastao duboko u 20. stoljeću. Kao takav je nevjerođostojan, pa se moraju odbaciti i svi dosadašnji radovi o toj temi koji su se temeljili na njemu. Ujedno su naglasili da se Jovan Vukmanović može držati pravim tvorcem tog rukopisa, jer mu je pridao značenje prvorazrednog izvora na temelju kojeg je napisao i svoju knjigu.

Drugi je rukopis, istaknuli su Kapetanić i Vekarić, sadržavao netočne navode koji nisu mogli biti potvrđeni u arhivskoj građi, navode koji su bili međusobno kontradiktorni te navode koji se na temelju izvora nisu mogli ni potvrđiti ni negirati. Navedeni

podaci daju zaključiti da je rukopis nazvan »Anonymus B«, koji sadrži zapise za 16 rodova iz Vodovađe, nastao krajem 19., a možda i u 20. stoljeću, te da sadrži obiteljske predaje koje su se čule u Vodovađi u trenutku stvaranja rukopisa.

Ocijenjujući metodu znanstvenog rada Jovana Vukmanovića, Kapetanić i Vekarić ukazali su na činjenicu da je Vukmanović potpuno nekritično pristupao predajama koje je skupljao, što najbolje potvrđuje činjenica da su 62 predaje od 108, koliko ih je skupio, bile netočne. Svoj stav iznio je samo u rijetkim slučajevima, a za neke predaje se opredjeljivao prema naklonosti, a ne na temelju nekog izvora. Navodeći starije rodove u čak 62 slučaja nije naveo izvor informacije o porijeklu obitelji, napomenuli su autori ovog rada, a među primjedbe koje se moraju uputiti Jovanu Vukmanoviću spadaju propusti u korištenju arhivskih vrela, pogrešno čitanje prezimena te navođenje podataka koji se u izvorima na koje se pozivao uopće nisu mogli pronaći.

Na kraju svoje iscrpne analize Vukmanovićeve djela Niko Kapetanić i Nenad Vekarić zaključili su da je Vukmanovićevo djelo potpuno izvan vremena u kojem je objavljena, da je metodološki zastarjela i neanalitična, a glavni prigovori koji su Vukmanoviću mogu uputiti tiču se kvalitete njegovog rada i objektivnosti. Vukmanovićevo znanstveni aparat je neprecizan i često izostavljen, dok je u interpretaciji građe bio nekritičan prema literaturi koju je koristio.

Što se tiče pitanja Vukmanovićeve objektivnosti, autori su ocijenili da se ta »objektivnost« kreće od predrasuda kojih autor možda nije bio ni svjestan pa do otvorene pristranosti i tendencioznosti. Ta se procjena Vukmanovićeve rada može jasno oslikati njegovim mišljenjem da postojanje istih prezimena u Konavlima i u Crnoj Gori potvrđuje crnogorsko porijeklo Konavljana, dok pristranost i tendencioznost njegovog djela dolaze do izražaja u razlikovanju ilirske, srpske, slavenske, bosanske, francuske i austrijske epohe u prošlosti Konavala, pri čemu Vukmanović pod srpskom epohom misli na razdoblje Dubrovačke Republike, dok razdoblje kad Konavle postaju sastavni dio Hrvatske drži »današnjom«, ali nikako hrvatskom epohom. Autori analize Vukmanovićeve djela ukazali su i na to da je Vukmanović prešutio činjenicu da su 1806. godine baš Crnogorci masakrirali konavosko stanovništvo i pri tom uništili matične knjige koje su sadržavale dragocjene podatke o njemu, te da je na kraju knjige zaključio kako se iz raznih etnobioloških procesa u Konavlima razvilo stanovništvo koje je predstavljalo jugoslavenski narodni spoj, a da uopće nije spomenuo Hrvate.

S obzirom na navedene činjenice, Niko Kapetanić i Nenad Vekarić iznijeli su mišljenje da je Vukmanovićevo djelo, budući da je napisano na očiglednoj patvorini, rukopisu pod nazivom »Anonymus«, i samo obična patvorina koju je objavila najviša znanstvena ustanova u Srbiji, Srpska akademija nauka i umetnosti, a koja će se moći koristiti u sve druge svrhe, samo ne znanstvene. Hrvatska bi pak historiografija trebala, po njihovom mišljenju, znanstveno valorizirati rezultate srpske historiografije o Dubrovniku i razlučiti koji se rezultati istraživanja srpskih znanstvenika mogu prihvatiti, a koje treba odbaciti kao patvorine. Pred hrvatskom je pak historiografijom zadaća opsežnijeg proučavanja povijesti Dubrovnika i Dubrovačke Republike, zaključili su autori, te naglasili da su hrvatskoj historiografiji potrebni brojni radovi izrađeni po najstrožim znanstvenim kriterijima, što je jedini način da se razotkrije i neutralizira pristranost srpske historiografije.

Završavajući kraći osvrt na knjigu Nike Kapetanića i Nenada Vekarića o problematici konavoskih rodova, možemo istaknuti da to djelo predstavlja velik doprinos istraživanju prošlosti Dubrovnika i dubrovačkog kraja te da je svojevrsni poticaj za sljedeća istraživanja vezana uz povijest grada Dubrovnika i Dubrovačke Republike.

Zlatko Kudelić